

Architectuurwandeling

Stadscentrum Bovenstad

Dit is de plek.

RR halte Centrum West

3 km (2,8)

Het stadscentrum nog leeg, 1983

Uniek voor Zoetermeer zijn haar oude dorpskern en oude infrastructuur zoals de Delftse- en Leidswallenwetering midden in een nieuwgebouwde stad. Bijzonder is de ligging van haar nieuwe stadskern. Zes meter boven het zogenaamde maaiveld met een 'bovenstad' en een 'benedenstad'.

De oude dorpskern Zoetermeer, die tot in 1935 uit de tweelingdorpen Zoetermeer en Zegwaard bestond, groeide organisch. Vanaf de samenvoeging is er sprake van uitbreidingen die op papier werden uitgetekend door stedenbouwkundigen. De wijk Stadscentrum met het Stadshart is de sluitsteen in het structuurplan met de compacte stad. Deze compacte stad bestaat uit de wijken Palenstein, Driemanspolder, Meerzicht, Buytenwegh, De Leyens, Seghwaert én Stadscentrum. De Zoetermeerse wijken Noordhove, Rokkeveen en Oosterheem zijn latere stadsuitbreidingen. Stadscentrum bestaat uit het verhoogde Stadshart én de Ierse, Engelse, Franse en Griekse woonbuurten.

Op deze route beleef je de bovenstad van Stadscentrum, het Stadshart. Hier is het winkelgebied met culturele voorzieningen, kantoren en horeca. In dit ontwerp met de hooggelegen winkelpromenades is geprobeerd de sfeer van een organisch gegroeid oud stadscentrum te creëren. Niet te brede straten, pleintjes en woningen boven de winkels met arcades. De arcade of bogengalerij ook wel gaanderij genoemd is door een upgrade van het Stadshart minder zichtbaar.

Kom je nog arcades tegen? Inmiddels wordt de bovenstad gerenoveerd, zijn winkelpuien naar voren gehaald en arcades, de overkragingen met kolommen, verdwenen. Bovendien wordt onderzocht hoe er goed en duurzaam gebruik gemaakt kan worden van de veelal platte daken van de gebouwen in de bovenstad.

ROUTEKAART

LEGENDA

- Kantoorgebouw
- Theater / Bioscoop
- Horecapaviljoen
- Fietsenstalling
- Patiowoning
- Stadstuin
- Brandweer
- Politiebureau
- Multifunctioneel centrum
- Torenflat
- Winkelcentrum
- Sportschool
- RandstadRail

1

STADSPOORT WEST ■ Centrum West ■ Bias Architecten ■ 2006

De transparante stalen draagconstructie van dit multifunctionele gebouw is opvallend.

Het is alsof het eigenlijke gebouw – een soort uitvergroeteabri – is opgehangen in de hoge stalen draagstokken die erbovenuit steken. Het gebouw heeft een rubberen fundering die de schokken van de RandstadRail moet opvangen.

'Zeg mij maar eens waar je in Nederland een stadhuiplein kan vinden dat zes meter boven het maaiveld ligt' aldus Schut tegen een verslaggever midden jaren tachtig. Stedenbouwkundige Ir. W.F. Schut vormde samen met Prof. Ir. S.J. van Embden en Rein. H. Fledderus de Werkgroep Ontwikkeling Zoetermeer. Zij maakten het structuurplan 1965 voor Groot Zoetermeer dat in 1968 door de gemeenteraad werd goedgekeurd. Hij was minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in het kabinet-De Jong van april 1967 tot juni 1971.

Het centrum van Zoetermeer moest een gezellige ontmoetingsplaats worden. Met pleintjes, smalle straten, arcades, woningen: een eigentijdse versie van een historische binnenstad. Dit idee werd vanaf 1972 verder uitgewerkt door het multidisciplinair projectteam Stadscentrum onder

leiding van W.F. Schut. Dit team bestond uit ambtenaren, grootwinkelbedrijven, architecten, kunstenaars en zelfs een beleavingsdeskundige. Na vele uren vergaderen en berekenen kwam hier in 1975 een wetenschappelijk onderbouwd en uitvoerig maar wel wat abstract ontwerpbestemmingsplan uit voor een gebied van 70 hectare. Voor elke 50 bij 50 meter werd aangegeven of er woningen, winkels of kantoren moesten komen en hoe de verkeersstromen zouden moeten gaan. De precieze invulling en de bouw ervan lieten echter nog lang op zich wachten. Eén van de drie grote projectontwikkelaars, MAB, vond in 1983 een grote belegger: Aegon. Dan komt de bouw van het Stadscentrum echt op gang. De oplevering van fase 1 was in 1985 en op 15 maart 1990 ging de Stadshartpassage open.

In 1991 volgt Europese erkenning voor de kwaliteit van het Stadshart: in het Zuidfranse Nice krijgt MAB van het International Council of Shopping Centres een onderscheiding voor de bouw van het Stadshart Zoetermeer. Het Stadshart wordt dan als 'zeer opmerkelijk' getypeerd.

2

DunnetCraven ■ 2016-2018

Het gaat hier om een project dat een charmant binnenstedelijke afronding heeft gegeven aan een deel van het Stadshart dat in het begin slechts ingevuld was met

de Prins Willem Alexander ijshal (te zien op de luchtfoto) met sportzalen (tafeltennis). Met de bouw van Cadenza is het Stadshart aan de oostzijde afgemaakt. Dit cluster van gebouwen bestaat uit een plint met horeca en een supermarkt met daarboven jongerenwoningen. Daarnaast is er een casino met een klokkentoren. Het is gegroepeerd rondom een plein en is aanvullend met een licht hellende flaneerstraat ontworpen naast het bestaande complex met het Stadstheater en de bioscoop. In 2018 won het geheel dat in robuuste rechthoekige gevelpartijen in een oranje-rode baksteen is opgetrokken de Gemma Smid Architectuurprijs.

3

KINOPOLIS BIOSCOOP MET HORECA EN PARKEERGARAGE ■ Oostwaarts 70 ■ Groep 5 architecten en Stedebouwers, Chris Zwiens en Alexander Nowotny ■ 1996-1998

Zie je het, de slingerende filmstrook in de opvallende ronde melkglazen hoekgevel? Het kleurrijke patroon (in de achtergrond) doet sterk denken aan het werk uit de jaren tachtig van de Italiaanse designgroep Memphis. Rode kolommen die fijn contrasteren met de feloranje kozijnen markeren de entree. Welkom in deze megabioscoop met acht zalen. Het aparte restaurant en de parkeergarage met plek voor 580 auto's zijn goede burens.

Groep 5 heet tegenwoordig Mei Architecten en Stedebouwers. Chris Zwiens is stedelijk ontwerper bij OeverZaaijer Architectuur en Stedebouw en Alexander Nowotny heeft een internationaal oeuvre opgebouwd en een eigen bureau onder de naam Nowotny Atelier. Hij heeft in Zoetermeer ook het Woonhart aan de Europaweg ontworpen, een winkelboulevard met woongebouwen waarvan de zwerige balkons opvallen (zie architectuurwandeling De Leyens).

4

STADSTHEATER ■ Theaterplein 10 ■ Atelier PRO ■ 1988-1992

Het Stadstheater met haar golvende glazen gevel en horizontale lijnen ligt precies op de rand van de boven- en benedenstad

van het Stadshart. Zo is het hoogteverschil tussen de voor- en de achterzijde van het gebouw benut om het theater op twee niveaus toegankelijk te maken. Het theater beschikt over een grote en een kleine zaal. Beneden zijn links de foyer en de garderobe en rechts de toiletten en een (later ingerichte) bar, alles grenzend aan een grote vide met een trap. De zijgevels van het theater zijn opgetrokken in een donkere baksteen met horizontale witte banden. Een rode luifel markeert de entree aan het Cadenzaplein. De Amerikaanse kunstenaar Jeffrey Shaw heeft een elektronisch mededelingenbord aangebracht op de toneeltoren. Samen met het aangrenzende kantoorgebouw met de lichtgebogen en geelgestucte gevel, de parkeergarage en de bioscoop vormen deze gebouwen een vrolijk postmodern geheel in een mix van verschillende bouwstijlen.

5

STADSHARTPASSAGE ■ Architectenbureau Lucas en Ellerman ■ 1990 geopend

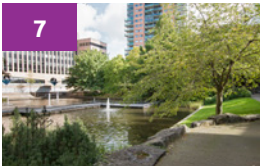
Een hoge, overdekte mall met een monumentale glazen koepel en forse boogvormige entreehallen waarin zich tientallen winkels, horeca én een woontoren bevinden. Sinds warenhuis V&D niet meer bestaat is hier onder andere het nationaal Videogame museum gevestigd. Voor het interieur werd indertijd het specialistische Londense bureau Fitch Benoy ingeschakeld. De passage is in 2009 gemoderniseerd. Toen zijn onder andere de boogvormige transparante overkappingen – karakteristiek voor de jaren tachtig – vervangen door rechthoekige luifels met donkerbruine gevelplaten.

6

FIETSPAVILJOEN EN LICHTBAKEN NOORDWAARTS ■ ipv Delft en Ingenieursbureau Gemeente Zoetermeer, Noordwaarts ■ 2005

Deze multifunctionele fietsenstalling met twee verdiepingen (in de plint aan het Noordwaarts zijn een drietal kiosken) is opgetrokken rond een stalen frame en afgewerkt met houten lamellen die schuin gemonteerd zijn. Hierdoor kunnen frisse lucht en daglicht in het verder gesloten gebouw binnen treden. Als het donker is vormt de stalling een lichtbaken. De trap naar boven loopt deels buiten de straatgevel in een strak stalen kader. Met bijna 400 stallingsplaatsen vormde het bij oplevering het op een na grootste fietspaviljoen van Nederland.

7

STADSTUIN ■ Warande ■ Ad ten Ham en Hans Blok ■ 1986-1987

Wat ligt ie diep, deze groene oase met strakke vijverpartij met geknikte loper en fonteinen!

Een fraaie verstilde plek in het drukke centrum. De Stadstuin bevindt zich op het niveau van het maaiveld. Hier ervaar je goed dat het Stadshart met de winkels en de woningen op een hoge betonnen constructie is gebouwd. De Warande met het 'winkeldek' is zo'n zes meter hoger gelegen dan de waterpartij. Het water is voor de helft omringd door beschut gelegen gevarieerd groen. Deze tuin met haar bijzondere struiken en bomen kan met recht 'een arboretum' genoemd worden. In totaal beslaat de tuin een hectare en is deels ingericht als rotstuin met Belgische hardstenen keien.

8

WINKELS EN PATIOWONINGEN ■ Warande ■ Leo de Jonge Architecten (projectarchitect J.A.M. de Moor) ■ 1996

Opvallend zijn de twee driehoekige paviljoens die

opgenomen zijn in een muur die de scheiding vormt tussen de parkeergarages onder het winkeldek en de Stadstuin. Boven op de winkellarcade is een laag met patiowoningen naar ontwerp van De Moor.

9

KANTOORGEBOUW (EUROPE PALACE) ■ Europaweg 45 ■ Klunder Architecten ■ 1991-1993

Dit enorme gebouw met haar strakke en symmetrische gevel

vormt een grote muur tussen de Europaweg en de Stadstuin. Met het bordes en de trappen naar de Stadstuin vormt het vanaf de Warande gezien een soort theaterpodium. In het Europe Palace is Korps Landelijke Politiediensten gehuisvest.

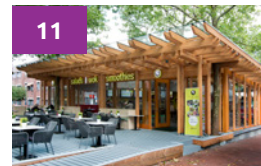

10

POLITIEBUREAU (10a) en BRANDWEERKAZERNE (10b) ■ Burgemeester Wegstapelplein 1, Brusselstraat 4 ■ Frans de Man (gemeentearchitect) ■ 1976-1980

In mei 1978 werd de eerste paal geslagen van het eerste gebouw in het Stadscentrum: het politie- en brandweerbureau. De Man koos voor een kleinschalige maatvoering. Het is gebaseerd op een raster van 1,2 meter met verdraaiingen van 45 graden.

Betonnen kolommen en vloeren zijn ter plekke gestort en zowel aan de binnen- als aan de buitenzijde bekleed met rode bakstenen. Opvallend zijn de gesegmenteerde raampartijen in verspringende plastische gevels, afgeschuinde dakvlakken en de variërende bouwhoogtes in zijn ontwerp. Het past helemaal in de kleinschalige architectuurgedachte van de jaren zeventig. De publieksingang van het politiebureau ligt bij de kegelvormige glazen hal. De ingang voor het politiepersoneel is op het open binnenterrein. Dit binnenterrein wordt omsloten door twee vleugels in een V-vorm die de richting van de hoofd-wegen volgen. De entree van het bureau voor de brandweer is bij de hoge slangentoren. Dit gebouw met kantoren en uitrukgarage heeft een plattegrond in de vorm van een carré.

11

HORECAPAVILJOEN ■ Burgemeester Wegstapelplein 50 ■ Architecten Cie. ■ 2016

Deze constructie van houten balken en glaspanelen is zo

gebouwd dat de bestaande platanen op dit plein konden blijven staan en ook letterlijk door het dak steken. Het won in het jaar van oplevering 2016 de Gemma Smid Architectuurprijs.

12

CENTRUM-WEST SPAZIO ■ Nederlandlaan, Burgemeester van Leeuwenpassage, Buitenvoort ■ Architecten Cie., Frits van Dongen, Branimir Medic en Pero Puljiz ■ 1999-2006

Jarenlang was hier een hectare grond gereserveerd voor een grote kantoorlocatie of voor een grootwinkelbedrijf. Een Masterplan van OMA, met een stedelijke programmamix gaf in 1996 de doorslag. Het concept werd uitgewerkt door het

Amsterdamse bureau de Architecten Cie. tot het Carré: een stedelijk winkelviervak met op de hoeken drie woontorens en een kantoorblok. Het viervak beslaat de volledige hectare (100 m²). De woontorens met 23 verdiepingen en een hoogte van 80 meter zijn de hoogste van Zoetermeer. Bekijk je het gebouw op een afstand dan lijken de woontorens ten opzichte van elkaar te verschuiven en is het alsof er net een UFO is geland of wil opstijgen. In dit discussvormige gebouw dat op 11 meter hoogte boven de wandelpromenade hangt, zit een sportschool. Onder het wandeldek met de winkels in de plinten van het Carré zijn parkeerplaatsen in twee lagen.

10.000
stappen
zetten?

Dit is de plek.

Uitgave Bureau Citymarketing Zoetermeer, 2021 ■ Tekst en illustraties Klein Jantje Schrijfwerk ■ Vormgeving so mine design ■ Cartografie Cartographics ■ Fotografie Dick Valentijn, Beeldbank Zoetermeer, ArchitectuurPuntZoetermeer en Simone Langeveld

